

Гелемей Микола Олегович - провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЕКСТРЕМІЗМ В УКРАЇНІ: СТАН І СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Екстремізм як соціальне явище не достатньо досліджений на науковому рівні, тому нагальною є потреба глибшого й усебічного вивчення методик зниження рівня ескалації насильства й ефективного реагування на його вияви.

Здійснення екстремістської, терористичної та іншої радикальної чи насильницької діяльності суперечить як положенням Конституції України, так і законодавству України загалом, зокрема Закону України «Про основи національної безпеки», який визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування безпеки особи, суспільства й держави від зовнішніх та внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності.

Законодавство країн Європейського Союзу не передбачає окремих законів, спрямованих на протидію екстремістській діяльності. Лише у кримінальних кодексах установлено відповідальність за деякі види цієї діяльності. Наприклад, в Австрії, Німеччині й Італії заборонено діяльність профашистських і пронацистських партій.

Розглянемо чинники ескалації екстремізму на території нашої держави: по-перше, це геополітична зацікавленість певних міжнародних сил у створенні в Україні конфліктної зони. Зокрема, уряд Російської Федерації, нехтуючи нормами міжнародного права й наданих Україні гарантій територіальної цілісності, удався до прямого втручання шляхом спочатку анексії АР Крим, а потім - опосередкованої та безпосередньої підтримки антиукраїнських рухів у південно-східних областях і комбатантів на Донбасі. По-друге, значну роль у зростанні рівня екстремізму відіграє втрата легітимності державної влади. Зокрема, з кінця 2013 р. і до кінця лютого 2014 р. в столиці, західних і центральних регіонах чинна на той час влада втратила підтримку громадськості. Аналогічні процеси розгорнулись у Криму, південно-східних регіонах уже після відсторонення від

влади Віктора Януковича та Партії регіонів. Проте вже нова влада для значної кількості місцевого населення не набула належної легітимності.

Це спричинило, з одного боку, діями контреліт, які намагалися спершу здобути певну індульгенцію шляхом «грим'язами» - у протистоянні центральній владі. З іншого - нездійсненням реальних кримінальних процесів над представниками попереднього режиму, які довели б злочини представників попередньої влади й надали можливість притягнути їх до відповідальності. Крім цього, ключовими представниками нинішньої влади стали особи, які були активно інкорпоровані в попередню владу на чільні позиції. Громадяни України лишилися розчарованими збереженням або й зростанням рівня корупції (за даними опитування Київського міжнародного інституту соціології, проведеного з 6 до 17 грудня 2014 р. на замовлення видання «Дзеркало тижня», 31,8 % опитаних вважає, що рівень корупції 2014 р. зріс, а 47,3 % - зберігся). Спричиняють делегітимізацію влади також брак реальних реформ в економіці та соціальній сфері, непотизм (кумівство) й утаємниченість (кулуарність) процесів кадрових призначень. По-третє, збільшення кількості крайніх виявів передбачувано ескалюють під час виборчої кампанії. 2014 року було пов'язано з виборами до Верховної Ради України, оскільки результати президентських виборів були зрозумілі ще до початку передвиборчої кампанії. До зазначеного додалася «смітнікова люстрація», яка активізувалася на початку виборчої кампанії і триває донині. По-четверте, чисельність екстремістів безпосередньо залежить від промислово-підприємницького потенціалу регіону. У період зниження рівня довіри до правоохоронних органів, демотивації працівників міліції збільшилася кількість випадків насильницьких захоплень підприємств і силових спроб захистити свою власність Г11.

Загальне розхитування ситуації та поширення крайніх поглядів у різних сферах діяльності в Україні призвели до суттєвого послаблення ролі законодавства й органів, що регулювали соціальне життя раніше. Зокрема, закони й інші нормативно-правові акти втратили свою безумовну директивність, оскільки в низці випадків екстремізм сприймають як дієвіший засіб розв'язання проблем; органи

державної влади, що втрачають довіру населення, оскільки замість вирішення нагальних питань чимало з них стали місцем активного протистояння між різними групами впливу; ослаблено авторитет правоохоронних структур після їх активної участі у придушенні акцій протесту на Майдані. Суттєво збільшилася кількість прецедентів, коли реалізацію різноманітних інтересів (економічних, політичних, суто виборчих) здійснювали шляхом застосування прямого насильства. Це формує силову модель поведінки, яка для багатьох видається оптимальною. Тобто йдеться про популяризацію екстремізму як методу поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Екстремізм в Україні - 2014: прояви, тенденції, прогнози [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://iure.org.ua/wp-content/uploads/2015/017Ekstremizm-2014.pdf>. - Назва з екрана.